

Treće je predavanje, „Rješavanje problema. Zaključci i evaluacija“, održala Dragica Reljić. Predstavila je nazočnim učiteljima i nastavnicima nekoliko nastavnih jedinica za osnovnu i srednju školu, a oni su podijeljeni u grupe razrađivali daljnje koncepte nastavnih jedinica. Vrlo zanimljiv i dinamičan stručni skup završio je evaluacijom iznesenoga sadržaja i skupa u cjelini.

Igor Jovanović

16. državni stručni skup *Poučavanje i učenje o Holokaustu i sprečavanju zločina protiv čovječnosti*, Pula, 29. siječnja – 1. veljače 2019.

U pulskom je hotelu Pula od 29. siječnja do 1. veljače 2019. održan 16. stručni skup *Poučavanje i učenje o Holokaustu i sprečavanju zločina protiv čovječnosti*. Bio je koncipiran kroz plenarna predavanja i radionice, tako da sudionici steknu širi uvid u povijesni kontekst i bolji pristup poučavanju o ovoj osjetljivoj temi. Skup je otvoren pozdravnim govorima Branke Ramljak, državne tajnice u Ministarstvu znanosti i obrazovanja, Jadranke Žarković-Pečenković, ravnateljice Agencije za odgoj i obrazovanje, Elvire Krizmanić Marjanović, pročelnice Ureda za društvene djelatnosti Grada Pule, Sandre Čakić Kuhar, zamjenice župana Istarske županije te Ilana Mora, veleposlanika Države Izrael. Radom na stručnom skupu koordinirala je Loranda Miletić, viša savjetnica iz Agencije za odgoj i obrazovanje.

Prvo je predavanje, „Holokaust u Europi“, održao Tal Brutmann iz Mémorial de la Shoah iz Francuske. Interaktivnim pristupom predavač je sudionicima skupa predočio pisane dokumente, karte i fotografije nastale prije i tijekom Drugoga svjetskog rata, od 1933. do 1945. Ti dokumenti prikazuju nacističku promidžbu, nasilnu deportaciju, prisilan rad, getoizaciju, kolaboracionizam i „konačno rješenje“. Svrha je njegova predavanja bila pokazati kako nas pojedine fotografije mogu zavarati kao promatrače, namjerno ili nenamjerno, te kako nas često upravo naše predznanje iz toga razdoblja može navesti na pogrešan zaključak, odnosno pogrešno prepoznavanje. Svojim je interaktivnim predavanjem pokazao važnost poznavanja dokumenata i njihova istraživanja kako bi učitelji mogli kvalitetnije potaknuti kritičko razmišljanje u učenika. U nastavku je Brutmann iznio razlike između sabirnih logora i logora smrti.

Prvi je dan završio predavanjem „Holokaust u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj“, koje je održao Ivo Goldstein s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Holokaust je grčka riječ koja doslovno znači „potpuno spaljen“. U antici je označavala žrtvu paljenicu bogovima ili dušama pokojnika (holokaust), a u suvremeno doba obilježava proces nacističkoga progona Židova (Holokaust) koji je trajao 12 godina (1933. – 1945.). Vrhunac je Holokausta trebalo biti „konačno rješenje“, što je u nacističkoj terminologiji izraz za masovno ubijanje i uništenje čitavoga europskog židovstva. Na području NDH predstavnici Trećega Reicha prepustili su rješavanje „židovskoga pitanja“ od travnja 1941. do kolovoza 1942. ustaškim vlastima. U ustaškim je logorima i na ostalim stratištima u NDH, po nekim procjenama, izgubilo živote oko 24 000 od ukupno 39 000 Židova, a ostalih oko 7000 SS-ovci su uz pomoć ustaša u ljeto 1942. i proljeće 1943. otpremili u smrt u razne nacističke logore, ponajviše u Auschwitz. S područja NDH preživjelo je 8000 do 9000 Židova, najviše u područjima pod talijanskom upravom i u partizanima. S druge je strane, u cijeloj Europi – proporcionalno u odnosu na broj židovskoga stanovništva – najzastupljenije bilo sudjelovanje Židova u pokretu otpora upravo na području NDH. Od 39 000 Židova iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, oko 10 % ili oko 4000 pridružilo se do kraja 1943. partizanima ili su prešli na područja pod partizanskom kontrolom, uglavnom u Hrvatskoj. Ustaška je vlast u provođenju protužidovskih postupaka bila daleko hladnokrvnija i beskrupuloznija od ostalih vlada u Europi jer su se one (Francuska, Italija, Belgija, Nizozemska...) donekle i suprotstavljale nacističkim odlukama, za razliku od vlasti NDH, koja je činila protužidovske zločine, da bi se u posljednjoj fazi pasivizirala, ali je ipak do samoga kraja surađivala s Nijemcima.

Drugoga su se dana stručnoga skupa smjenjivala plenarna predavanja i radionice. Prvo je predavanje, „Kontroverzne teme kao prilike za učenje“, izložio Charlot Cassar, ravnatelj osnovne škole St. Margaret College u Żabbaru na Malti. Kontroverzne teme u nastavi uzrokuju podjele u društvu ili među nacijama, uznemiruju ili smetaju ljudskim osjećajima, dotiču se njihove lojalnosti, potiču njihove predrasude. Cassar je iznio nekoliko načina poučavanja kontroverznih tema: osigurati učenicima razumijevanje da se proces ne odvija tako da se sakupe sve činjenice i tada će istina biti otkrivena, iste činjenice često mogu podupirati različite interpretacije i često su informacije ili izvori dostupni povjesničaru daleki od cjelovitosti, što ostavlja još više mogućnosti za različite interpretacije. Možemo poučiti učenike

određenim vještinama i načinima sagledavanja koje će moći primijeniti na različite probleme pomoću kritičkoga analiziranja izvora i načina na koji je interpretiran te postavljanja niza analitičkih pitanja.

Predavanje „Židovi u talijanskim okupacijskim zonama“ održao je Goran Hutinec s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Mussolini-jeva Italija je 17. studenoga 1938. proglasila Rasne zakone. Dana 18. svibnja 1941. potpisani su Rimski ugovori kojima je Ante Pavelić prepustio Kraljevini Italiji gotovo cijelu Dalmaciju i dio Gorskoga kotara, kao i sve otoke, osim Paga, Hvara i Brača. NDH se obvezala da će otoci i morska obala biti pod potpunom talijanskom vojnom kontrolom (tzv. Prva zona), a da u širem području u zaleđu (tzv. Druga, demilitarizirana zona) neće podizati nikakve vojne objekte ni držati ratnu mornaricu. Talijani su se iz te Druge zone poslije povukli, da bi nakon partizanskoga ustanka koncem srpnja 1941. i ustaških zločina zbog ustanka, iznova okupirali tu zonu, zbog čega su ustaše morale povući svoju vojsku. Posljednji su se put iz te zone povukli početkom 1943., kada su izgubili pozicije u Africi i kada je prijetilo iskrcavanje Saveznika na Siciliji. Mussolinijev general Mario Roatta stvarao je privid etičnosti talijanske vojske. Nije udovoljio zahtjevu Nijemaca za izručivanjem Židova jer bi se time Talijani pokazali slugama Njemačke, što bi bio udarac prestižu talijanske vojske. Židove su Talijani tada zaštitili iz pragmatičnih razloga. Najveći je broj izbjeglica bio u kvarnerskom i dubrovačkom području, a u potonje su stizali iz Sarajeva preko Mostara.

Treće je, vrlo zanimljivo predavanje, „Pogranična tranzicijska sila između Italije i Jugoslavije (1946. – 1954.)“, održao Federico Tenca Montini s Furlanskoga instituta za povijest Sveučilišta u Udinama. Iako je 1945. Istra bila oslobođena, bitka za nju još nije bila gotova te će se oko nje voditi velika diplomatska borba u narednom desetljeću. To se odnosilo prije svega na Trst i njegovu okolicu. Trst je naime početkom svibnja 1945. bio praktički zauzet, no umiješali su se Saveznici i isprijekali partizanskim snagama koje tako nisu mogle potpuno uživati u svom plijenu, a isto tako nisu dobile dovoljnu podršku SSSR-a. Zapadni će saveznici onemogućiti Jugoslavenskoj armiji preuzimanje vlasti nad svim područjem koje je zauzela te se morala povući sa spornoga teritorija pod pritiskom zapadnih Saveznika. Ugovorima u Devinu i Beogradu osnovane su Zona A i Zona B. Zonu A su činili područje zapadno od Soče te Trst i Pula s okolicom, a njome je upravljala Saveznička vojna uprava (AMG). Zonom B, to jest ostatkom Istre i slo-

venskoga zaleđa, upravljala je Vojna uprava Jugoslavenske armije (VUJA). Kompromis i privremena rješenja samo su urodili novom napetošću, a da bi se konačno pitanje Istre, odnosno spornoga teritorija riješilo tek London-
skim memorandumom 1954.

Tijekom drugoga dana održane su i radionice. Podijeljeni u dvije grupe, sudionici su aktivno sudjelovali na radionicama koje su održali Igor Jovanović iz Osnovne škole Veli Vrh Pula i Igor Šaponja iz Ekonomske škole Pula („Od uhićenja do povratka. Stradanja istarskih logoraša tijekom Holokausta u vide-osvjedočanstvima“), Charlot Cassar („Poučavanje o kontroverznim temama u razredu“), Tal Brutmann („Kako koristiti fotografije u radu s učenicima?“) te Mario Kosović iz XVI. gimnazije Zagreb i Boris Babajko iz XV. gimnazije Zagreb („Povijesno i fikcionalno u pripovijetki Ive Andrića Bife Titanik“).

Treći je dan stručnoga skupa bio rezerviran za terensku nastavu i odlazak u Trst. Osnovne informacije o Trstu dao je pratitelj skupa Valter Baldaš. Sudionici su s glavnoga tršćanskog trga Piazza Unità d'Italia započeli svoj stručni razgled pod vodstvom Ivana Jeličića. Obišli su prostor nekadašnjega geta, rimskoga kazališta te knjižnicu i antikvarijat Umberta Sabe. Daljnji razgled uključio je i posjet židovskom muzeju Museo della Comunità ebraica di Trieste „Carlo e Vera Wagner“ i izložbi o rasnim zakonima *Basta, qui siamo finiti!*. Postav se prostire na trima katovima Muzeja, a o njemu je govorila kustosica muzeja Vanessa Maggi. Stručni je razgled završio dolaskom pred sinagogu. Terenska nastava uključila je i autobusni razgled Kaštela sv. Justa. Kaštel se nalazi na vrhu istoimenoga brda, na kojemu se nalaze i rimski ostaci foruma i bazilike te s kojega seže panoramski pogled na cijeli Tršćanski zaljev. Nakon razgleda Kaštela, nastavnici su posjetili Rižarnu (*Risiera di San Sabba*). Uz stručno vodstvo Igora Šaponje i Igora Jovanovića, nastavnici su razgledali prostor bivše rafinerije riže gdje je 1943., nakon kapitulacije fašističke Italije, uspostavljen nacistički logor pod zapovjedništvom časnika SS-a Odila Globočnika. Podaci govore da je u tom logoru, koji se nalazio usred grada, ubijeno i spaljeno oko 4000 Židova, Roma, zarobljenih partizana i civila. Rižarna je 1965. dobila status nacionalnoga spomenika, a za sadašnji izgled zaslužan je tršćanski arhitekt Romano Boico.

Posljednjega su dana stručnoga skupa nastavnici sudjelovali u radu dvije radionice. U prvoj, predvođenoj članicama predmetnih timova Škole za život Željkom Winkler i Nikolinom Marinić, „Kroskurikularni pristup poučavanju o Holokaustu – primjer korelacije Povijest – Hrvatski jezik – Etika“,

rabljene su antisemitske karikature nastale 30-ih godina u Njemačkoj, kroz koje su vrednovani ključni pojmovi kroz korelaciju predmeta – vrijednosti, vrline, mane, stereotipi, predrasude, diskriminacija, kršenje ljudskih prava, nasilje i genocid.

Radionicu „Osnovne smjernice za poučavanje o Holokaustu“ vodila je viša savjetnica za Povijest pri Agenciji za odgoj i obrazovanje Loranda Miletić. Savjetnica je nastavnicima podijelila i novi materijal, priručnik za učitelje i nastavnike *Romi u Drugom svjetskom ratu u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj 1941. – 1945.* grupe autora (Danijel Vojak, Goran Lapat, Ivo Pejaković i Neven Kovačev) te izvijestila nastavnike o mogućnostima daljnjega usavršavanja te mogućim strategijama poučavanja i učenja.

Stručni je skup završio predstavljanjem primjera iz prakse. „David Meisel, oživljena prošlost“, projekciju filma u okviru projekta Židovi u Karlovcu predstavile su profesorice iz Karlovca Tatjana Protulipac iz Ekonomskoturističke škole i Maja Lukić iz Osnovne škole Dubovac. Uz njihovu prezentaciju, nastavnici su imali prilike pogledati videouradak koji su snimili učenici, a dio kojega je i razgovor s Tenom Bunčić, praunukom Davida Meisela. Tena Bunčić se također obratila skupu te informirala nastavnike o svom osobnom istraživačkom putu te tragičnoj sudbini njezine obitelji.

Školski projekt „Kovčeg sjećanja“ predstavile su Hamida Šarić iz Osnovne škola Meterize iz Šibenika i Nikolina Tičinović iz Osnovne škole kneza Branimira iz Donjega Muća.

„Primjer metodičke obrade filma ‘Torba puna sjećanja’ za poučavanje o Holokaustu na satu hrvatskog jezika“ predstavila je Nataša Ilić Agatić iz pulske Osnovne škole Kaštanjer.

Igor Jovanović – Dijana Muškardin

Međužupanijski stručni skup namijenjen učiteljima, nastavnicima, stručnim suradnicima i ravnateljima osnovnih i srednjih škola talijanske nacionalne manjine Istarske i Primorsko-goranske županije, Poreč, 11. travnja 2019.

Međužupanijski stručni skup namijenjen učiteljima, nastavnicima, stručnim suradnicima i ravnateljima osnovnih i srednjih škola talijanske